

DAUGĖJA LIETUVIŲ KILMĖS TEORIJŲ

HABIL. DR. BENEDIKTAS JANKAUSKAS
 Ilustracijos – iš autoriaus archyvo

*Historia est magistra vitae ? Istorija yra sąsaja su gimtąja
 žeme.*

Mintis parašyti apžvalgą lietuvių kilmės klausimu kilo paskaičius straipsnį apie Seredpį /26/. Aprašant Seredpiaus piliakalnį, kuris nuo XIX a. vadinamas Palemono kalnu, paminėta legenda apie Lietuvos valstybės kūrėją Romos kunigaikštį Palemoną.

Palemono dinastija vadinama legendine Lietuvos ir Pėmaitijos valdovų dinastija. Pagal XV–XVI a. legendas lietuvių protėviu laikomas Palemonas. Jis atplaukė iš Romos ir prie Dubysos upės įėjo (dabartinio Seredpiaus miestelio) ir pradėjo savo dinastiją. Šios legendos atsirado lietuviams ieškant „solidpį“ tautos šaknų, kurias būtų galima priedpastatyti lenkų pareiškimams esą jie su kultūrinio barbarišką Lietuvos kraštą. Tuo metu didelė Europos ir Azijos valstybių dalis skelbėsi kilusios iš Romos imperijos (Osmanai, vokiečiai ir kt.) /27/.

Pasak legendos, Palemonas buvo pėauriojo Nerono giminaitis. Jis pabėgė iš Romos su 500 kilmingųjų šeima, vengdamas Nerono persekiojimų. Jie keliavė į šiaurę, per Baltijos jūrą ir pasiekė Nemuno deltą. Plaukdami prieš srovę, pasiekė Dubysą, kur nuostabiai gražioje vietoje apsistojo pailsėti ir apsispręsti, ką toliau veikti. Vėliau iš jų kilusi Gediminaičių dinastija.

Pagal A. Vėjūko-Kojelavičiaus pirmąją (todėl ir išimtinai svarbią) lotyniškai parašytą „Lietuvos istoriją“ (1 pav.) „kaipin kokie italai, pakliuvę iš Vendenų jūros į Kuršios šlanką, o iš ten prie Nemuno įėjo, pateko plaukdami prieš srovę, į Pėmaitiją ir Lietuvą. ... patikimiausia, rodos, būtų manyti, kad italai į šias pėmes bus atvykę po devintojo amžiaus nuo Kristaus gimimo.“ /22/. Nurodytoji neatikėtina vėlyva data iš karto sukelia nepasitikėjimą tuo Kojelavičiaus legendiniu pasakojimu. Tarp 500 atvykusiojų buvo vadai: Palemonas arba Publijus Libonas, herbo stulpai, Julijonas Dausprungas, kurio giminės herbas Kentauras, Prosperas Cezarianas – herbo Stulpai, Ursinas bei Hektoras – herbo Rožės arba Rožynas. Atvykėliai Nemunu pasiekė Dubysos žiotis pasistatė Romanovą (Romnovą arba Romovą), vėliau tapusia vyriausiojo lietuvių žynio Krivės Krivaičio būstine. Tai kitas tiesos neatitinkantis teiginys, patvirtinantis legendinę pasakojimo kilmę. Vėliau ateiviai persikėlė per Nevėpį ir nusigavę į alaną arba lietuvių pėmes. Jie taikingai prisiderinę prie senbūvių, o vėliau kūrė bendrą valstybę /22/. Mirus lietuvių valdovui, Palemonas bendru balsavimu buvo išrinktas

1 pav. Alberto Vėjūko-Kojelavičiaus Lietuvos istorijos I dalies titulinis lapas

Lietuvos ir Pėmaitijos valdovų. Palemono laikais vykęs atmintinas mušis, kuriame rusai sumužė Jotvingius. Ši tauta, lietuvių kaimynė ir sąjungininkė, po daugybės pergalingų karų su rusais pagaliau buvo sišėvėta Vladimiro, laimingiausiojo iš Kijevo kunigaikščių: ji tapusi pavergta, praradusi laisvę ir kasmet turėjusi mokėti duoklę /22/.

Po kunigaikščio Palemono mirties trys jo sūnūs pasidaliję tuometinės Lietuvos pėmes ir kūrė sostines: Barkus į Nemuną šėkanėios Jūros žiotyse pasistatė Jurbarko pilį ir gavęs valdyti tą Pėmaitijos dalį, „kuri plyti nuo Jūros iki Nemuno ligi Kuršios šlankos“; Kuno arba Kunasijaus valstybė buvo ribojama Nemunu, Dubysa ir Nevėpju bei Nerimi, o sostinė pėėjoje Neries ir Nemuno santakoje buvo pavadinta Kaunu; Spera nukeliavęs gerokai į rytus ir valdė pėmes tarp Nevėpio, Šventosios ir Širvintos upių bei pastatė prie didžiulio ežero pilį ir dabar vadinamą Spera. Taip pat Julijonas Dausprungas prie Šventosios upės ant kalno labai patogioje vietoje pastatė pilį, kuri tenykščio žmonių kalba vadinta Vilkmerge, o netoli tos vietos padėjęs pamatus kitai piliai ir ją pavadinęs Dzeivaltovija /22/.

2 pav. Lenkų istorikas Jonas Dlužočas, vienas pirmųjų išdėstęs romėniškąją lietuvių kilmės teoriją /16. XIX a. nepinomo dailininko kūrinys. Iliustracija iš interneto leidinio <http://www.polona.pl/dlibra/doccontent?id=6572&from=latest>

3 pav. Simonas Daukantas. Medalis, skirtas gimimo 200 m. jubiliejui (dail. Petras Gintalas)

Palemonui mirus, valdžia tekusi Burkui, vėliau ją valdęs Spera. Jis keletą kartų padėjęs Prūsijai, kai ją puldinėjęs lenkų karalius Boleslovas Narsusis. Po Speros valdęs Kunas, kuris valdžią pasiskirstęs sūnams: Kernui (Kernusijui) atitekusios Lietuvos pėmės tarp Neries, Nevėžio ir Dauguvos, o Gimbutui – pėmaitija. Kernius pastatydinęs Kernavės pilį /22/.

Aprėdytoji lietuvių kilmės teorija, anot diuolaikinio Lietuvos istoriko A. Gumuliausko /14/, vadinama romėniškąja teorija. Ją paskelbęs lenkų istorikas J. Dlugožas (2 pav.), gyvenęs 1415–1480 metais.

2 pav. Lenkų istorikas Jonas Dlugožas, vienas pirmųjų iždėstęs romėniškąją lietuvių kilmės teoriją /16/

Pagal Lietuvos istoriką J. Jurginą /19/, Dlugožas J. kiek kitaip nei A. Vijūkas-Kojelavičius, aprašęs lietuvių kilmę. Lietuviai, per tarpusavio karus iš Romos ir Italijos išvaryti, atsikūrę nepinomame tuščiame krašte tarp Lenkijos, Rusijos, Livonijos ir Prūsijos pėmių, kur dėl stiprių šalėjų didžiąją metų dalį būdavusi piema. Ten pirmiausia jie akūrę Vilniaus miestą, dabartinę svarbiausią valstybės sostinę, ir pavadinę ją kunigaikščio Villio vardu, kurio vedami iškeliavę iš Italijos ir pasiekę kitus kraštus /19/. Lietuvių ir pėmaičių kilmę iš romėnų, pagal J. Dlugožą, rodantis bendras abiejų tautų kalbos pagrindas, o skirtumai, kurių taip pat esama nemažai, atsiradę tik todėl, kad lietuviai ilgai gyvenę lenkų, čekų ir rusų kaimynystėje /14/.

Iš esmės kitaip romėniškąją lietuvių kilmės istoriją interpretavo Simonas Daukantas (3 pav.). Jis išsamiai aprašinėjo jo rastus senovės graikų (grekonio), romėnų (rymonio), skandinavų (šiaurės raudytojų: saulėlydinio švedo – danų bei šiaurinio švedo – norvegų ir ūvedo), baltarusių, rusų ir ukrainiečių (gudų) istorinius žaltinius apie pėmaičių ir lietuvių kilmę bei jų santykius su kaimyninių kraštų gyventojais /9/. Apie didžiulį Simono Daukanto indėlį, atskleidžiantį šiandien užmarštiną gramzdinamą senąją Lietuvos praeitį, planuoju parengti atskirą straipsnį. Ėia paminėtinas tik vienas epizodas, turintis sąsają su romėniškąją lietuvių kilmės istoriją.

Rašydamas apie Ptolomėjaus raštuose minimą „pinyėią Rusnės saloj“, S. Daukantas aprašė daug vėliau, jau viduriniaisiais amžiais, minėta žvykė, kai „vokyėiai ir kiti meldpionys teutonų, kariaudami su lietuviiais ir pėmaičiais Parusny, sugriovė ant salos Rusnės šta-koj Nemuno pėmaičių pagonių pinyėią, garsią ir didžią godojamą senovėį, kurios altorių radė minavoti vokyėiai akmenį su paražu lotyniškų, kursai rodėš, jog metuose 115 pirm gimimo Kristaus, Nemunas, jūrų karvedys, atkeliavęs su šeimyna iš Kartaginos jūromis į pėmaičius ir apsigyvenęs saloj Rusnėj. Tą akmenį vokyėiai metuose 1240 nusiuntė į Rymą popiežiui Inocentui III, kursai mandagiai ją priėmėš, atkaliai į jo vietą nusiuntėš vokyėiams abrozda, arba rodveidą kokio tenai ūventojų, liepdamas pakabinti bapnyėioį į akmens vietą“ /9/. Toliau aprašomas pasakojimas, kaip tie jūreičiai, vadovaujami jo vadovo Nemuno, nusiyrė Nemunu iki Dubysos, o pastarąją dar toliau ir davė pradžią pavadinimams vietovių, kuriose sustojė: „Seredpūs, Ėekičkė, Eriogala, Betygala“. S. Daukanto versija nuo ankšėiau aprašytojė skiriasi ne tik skirtingais veikėjais, bet ir iš esmės skirtingu laiku. Tas laikas priartėja prie G. J. Cezario gyventojų laikotarpio – 100–44 m. pr. Kr., kuris pirmasis tuos žvykius ūprašėš.

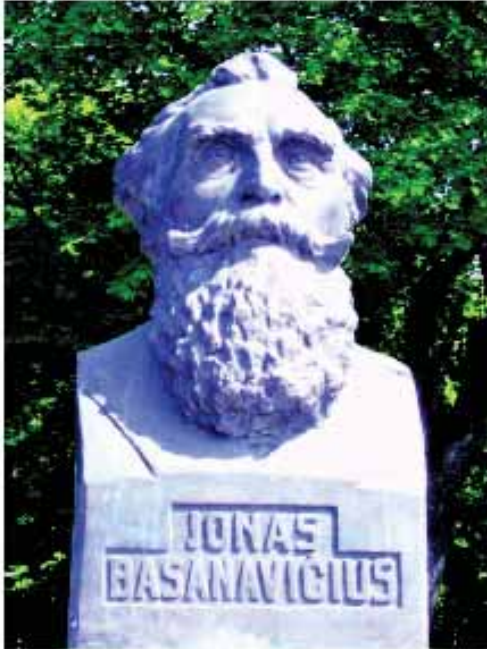
Jau esu rašęs /17/ apie Prancūzijos istoriko Pišelio Ch. L. T. (Pichel)/30/ realiau vertintą Lietuvos istorijos ištakas, atmetant lietuvių kildinimą iš legendinio italų ateivių. Ch. L. T. Pišelis ieškojo bendros aisėš kulties, remdamasis avairiais žaltiniais, tarp kurių svarbią vietą skyrė archeologiniams, antropologiniams tyrinėjimams bei kalbiniams panašumams, ką patvirtino ir prof. Zigmo Zinkevičiaus tyrimai /35/.

A. Gumuliauskas apie romėniškąją lietuvių kilmės teoriją neabejodamas rašo: „Kad ši teorija yra tik legenda, dabar niekas neabejoja“ /14/. Vienok, tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Lietuvos tūkstantmetis ir lokaloji istorija“, vykusiyoje 2009 metų liepos 3 d., Vilniaus pedagoginio universiteto atstovė V. Girininkienė tuo suabejojo. Pranešime „Lokaliniai istorinės kultūros aspektai: Palemono kalnas XVIII a. pab. Seredpūsiaus dokumentuose“ ji, atrodo, labai nuodirdžiai klausytojus atikinėjo romėniškosios lietuvių kilmės teorijos teisingumu. Ir, kas keisėiausia, nė vienas iš tādien Lietuvos mokslų akademijos Didžiojoje salėje pranešimo klausiusių istorikų lyg ir nesuabejojo jos pranešimo teiginiais.

A. Gumuliauskas romėniškąją lietuvių kilmės teoriją gretina su gotiškąja, kurios pradininku buvęs Erazmas Stela. Pagal ją lietuviai esą kilę iš germanų genties herulų. Herulai gyvenę Skandinavijoje, Jutlandijos pusiasalyje. Per didžią tautų kraustymąsi dalis jų išsikėlė ir apsigyvenę prie Azovo ir Juodosios jūrų. Herulai puldinėję Mažąją Aziją ir Graikiją. IV a. herulus nukariavę gotai, o vėliau hunai. Pūgus hunų valdžią, herulai sudarę valstybę dabartinėje Vengrijos teritorijoje. Gotų karaliui Teodorikui V a. nuėudpūs herulų vadą Odoakarą, dauguma herulų persikėlė į Graikiją, o kita dalis grūpusi prie Baltijos jūrų, iš kur nustūmę danus ir atsikūrę Skandinavijoje. Herulų pavadinimas esąš kilęs iš lietuviškų „girulio“ /14/.

Beveik tokią paėią koncepciją, kildinanėią lietuvius iš herulų, inspiravo kunigo Ksavero Bohūdo veikalas „Apie lietuvių tautos ir kalbos pradžią“ (*O początkach narodu jazyka litewskiego rozprawa*), kuris lenkų kalba buvo išspausdintas 1808 m. /24/. Jis neigė lietuvių kilmės iš romėnų teoriją, ārodinėjo, kad lietuviai kilę iš herulų, kad lietuvių kalba labai sena, tinkanti groėinei literatūrai ir

(Nukelta iš 4 p.)

3 pav. Dr. Jono Basanavičiaus skulptūros Palangoje fragmentas. Skulptorius J. Zikaras

(Atkelta iš 3 p.)

turinti teisę būti vartojama viešajame gyvenime. Jo darbas sukėlė lenkų ir lietuvių visuomenės susidomėjimą lietuvių tautos praeitimi, kalba. K. Bohučas teigė, kad lietuvių kalba turėjusi savo raštą, tačiau šis per amžius neišlikęs, ir jis pateikęs 4 eilutes iš Ovidijaus ir 30 eilučių iš Vergilijaus kūrinių vertimų iš lietuvių kalbą /24/. Dėmesį atkreipia tai, kad net Lietuvos praeities šinovai Bohučo herulišką lietuvių kilmės hipotezę buvo linkę laikyti naujoviška, nors prieš pusantrą amžių ją pristatė A. Vijūkas-Kojelavičius /20/.

J. Basanavičius (4 pav.) iškėlė ir stengėsi pagrįsti lietuvių kilmės iš trakų-frygų (dabų ampininkų) teoriją /1, 3/. Jis įrodinėjo, jog trakai buvusi dabar išnykusi indoeuropiečių gentis, kurios artimiausi giminiai būvę Mažosios Azijos frigai. Jų kalbos turinėtis kai kuriuos artimus kalbinės giminystės ryšius su baltų kalbomis. Romantiškai idealizuodamas lietuvių tautos praeitį, jis lietuvių kiltą susiejo su hetitais, kurių kultūra (II tūkst. pr. Kr.) senesnė net už romėnų ir graikų /14/. Nusistebėjimą kelia tai, kad mūsų istorikai apie minimą J. Basanavičiaus teoriją rašo ir pasakoja nenoriai, apie ją užsimindami vos keletu frazių, ir lyg pasiteisindami teigia, kad „Basanavičiaus J. teoriją kritikavo kalbininkas prof. K. Buga“ /14/.

Iš J. Basanavičiaus darbų /1, 2, 3/ supinome, kad, atvykęs į Bulgariją 1880 m., jis susidomėjęs nuo neatmenamų laikų supiltais milpinkapiais, kurių senumas galės prilygti Egipto piramidžių amžiui. Jam kilęs klausimas, kas per paslaptinga buvo ta tauta, kuri tokius didžius amžinuos paminklus savo valdovams, karaliams supylė? Studijuodamas graikiškus ir romėniškus senovės raštus, jis įsitikinęs, kad tai buvusi trakų tauta, kurios vardas esąs grynai lietuviškas. Tą laiką mokslininkai trakų tautą, kuri pirmoji Europoje

platinusi šiandieninės kultūros ir dvasiškumo idėjas, laikė visiškai išnykusia kalbiškai, o jų vietoje vėliau iškilo šiandieniniai rumunai ir bulgarai. Ilgiau pagyvenęs tarp bulgarų tose vietose, kur senovės trakai gyveno, J. Basanavičius bulgarų kalboje pastebėjęs lietuviškai skambanėjų žodžių, girdėjęs senovines lietuvių dainas primenančių melodijų, radęs daugybę lietuviškų pasakų sąsajų su Bulgarijos gamta. Savo tyrinėjimų pagrindu J. Basanavičius padarė išvadą, kad trakai buvo ta pati tauta, kaip ir lietuviai, ir kalbėję jie lietuviškai; šiandieniniai lietuviai esą tik menka liekana tos didelės ir galingos senosios trakų tautos. Iš tyrinėjimų paaiškėja, kad trakų tauta dar ne visiškai išnykusi ir kalbiškai dar gyva. J. Basanavičius trakus traktavo ne kaip mūsų etninius gimninius, bet kaip tiesioginius protėvius, t. y. lietuvius vadino ateiviais nuo Dunojaus – iš Balkanų pusiasalio ir iš Mažosios Azijos /1/.

Atskiro dėmesio verti lietuvių diplomato, politologo Česlovo Gedgaudo darbai lietuvių praeities ir kilmės klausimu. Jis buvo baigęs Sorbonos universiteto Politinių mokslų institutą Prancūzijoje, dirbęs Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje, Lietuvos pasiuntinybėje Romoje, 1945–1952 m. gyvenęs Paryžiuje, dirbęs Prancūzijos užsienio reikalų ministerijoje. Kartu jis gilina indoeuropiečių kalbų žinias Sorbonos universitete, rašė disertaciją iš lyginamosios kalbotyros sritys, bet, jos nebaigęs, persikėlęs gyventi į JAV (Eikagą). Č. Gedgaudas mokėjęs bent 9 senąsias kalbas (hetitų, sanskritų, persų ir kt.) /5/. Tai jam padėjo rinkti duomenis iš senovinių raštų.

Č. Gedgaudas parašė kontroversiškai vertinamą knygą „Mūsų praeities beiškant“ /11/, kuri Lietuvos istorikais besivadinančių veikėjų kritikuota kaip pseudomokslinė ar falsifikacija /11, 28/. Galima tik spėti, kad kritika bandoma atsisteisti už Č. Gedgaudo knygoje pareikštą aštrią Lietuvos istorinių tyrimų kritiką, o labiausiai, turbūt, už taiklią krikščionių religijos kritiką, dėl senovinių dokumentų naikinimo, rašytinį popiežių dokumentais skatinotą kalavijuočių ir krypjuočių vykdyto genocido baltų tautų atžvilgiu. Gausybė Č. Gedgaudo knygoje pateiktų faktų, logiškų samprotavimų ir lingvistinių sąsajų daug kartų nusveria kai kuriuos gal ir per drąsius jo apibendrinimus. Vienok, manau, nėra pagrindo nesutikti su Č. Gedgaudu, rašiusiu: „Kodėl mūsų istorijos vadovėliai pradeda jos rimtą aprašymą tik nuo Vytautinių laikų, Mindaugą laikydami „filiausia senove“, kai Vakarų Europa tuo laiku jau turėjo 5–10 amžių didžiulius archyvus? Č. Gedgaudas piktinosi, kodėl mūsųose tiems lengvai atsekamiems amžiams skiriama tik pora miglotai romantiškų puslapių, kai galima, pasirėmus Vakarų, Rasų, Bizantijos, Arabų, Skandinavų ir kitais labai gausiais ir nė kieno neginėjamais šaltiniais atstatyti 3 000 metų mūsų praeitį? Jis ragino studijuoti „Varmonio Rikio palikimą, Gintaro Kelio Imperiją“ /11/.

Kita garsi ideivijos žurnalistė ir istorikė iš Venesuelos Jūratė Statkutė de Rosales /31/, panašiai, kaip ir Č. Gedgaudas /11/, daugybę lyg ir nenuginėjamų Vakarų kraštuose rastų šaltinių pagrindu atseka Lietuvos (Baltų) valstybės šaknis gilioje senovėje (prieš 3 500–4 000 metų). Jos knyga „Senasis aiseiš giminės metraštis“ (4 pav.) parašyta pagal ispanų kalba paskelbtą jos istorijos tyrimą „Los Godos“, vėliau anglų kalba išleista pavadinimu „Goths and Balts“. Remdamasi senovės graikų, romėnų, kitų tautų istorikų, geografijos tyrinėtojų darbais, archeologijos ir kalbotyros duomenimis, jos paėmė Karakaso bibliotekoje aptikta XIII a. Ispanijos kronika ir gausiais kitais šaltiniais, autorė įrodinėja, kad Lietuva gyvuoja jau 3 850 metų. Iš pirmo žvilgsnio mums gal ir keistokai atrodo Statkutės J. šikėnėjimai, kad istorijos metraščiuose minimi gudai,

gyvenę nuo Vyslos iki Uralo buvo ne germanų ar slavų, o aisėi: lietuviai, latviai, prūsai ir kitų genėi protėviai /31/. Tačiau tokia mąstymą netrukutė pakeisti pastudijavę jau seniai lietuvių kalba (tiesa, su pėmaitiđku akcentu) paskelbtus Simono Daukanto darbus /8, 9/. Pėnoma dar daug lietuvių kilmės teorijų. Labai trumpai paminėsiu tik keletą iđ jų.

Pagal Lietuvos mokslinės archeologijos pradininką, profesorių Joną Puziną lietuviai gyvenę Dniepro aukđtupio baseine, o ĩ Rytų Pabaltiją ėmę keltis Didpiojo tautų kraustymosi pabaigoje, kai juos pradėjo spausti slavai. Lietuviai, atėję ĩ naujasias pėmes, iđstūmę finugriđkos kilmės lybius /18/. Tai lyg ir sutampa su estų geografo, profesoriaus Konstantino Grevingo tvirtinimu, kad pirmieji Lietuvos pėmių gyventojai buvę finougriai, o lietuviai ir latviai atsikėlę tik V–VI a. /18/. Kalbininkas K. Buga aiđkinęs, kad aisėiai kilę iđ keletą ampėių pr. Kr. prie Smolensko ir Sofo gyvenusio mordvių kaimynų. Lietuvius ir latvius slavai atstūmę nuo Pripetės pro Berziną ir Dniepro aukđtupį /14/. Iđ kitų đaltinių /12/ dar supinome, kad „Mūsų đviesus kalbininkas, iđstudijavęs 120 upių pavadinimus buvusios senovės Rytų Galindų pėmės, sudarę proistorinį aisėių pėmėlapį, nusitęsiantį ligi Maskvos, bet vėliau buvo priverstas „pasitaisyti“, oficialiems sluoksniams iđsigandus. Būgos pėmėlapis tačiau, po vėlesnių archeologinių studijų ir paėių rusų kalbininkų vėliausio patikrinimo, dabar visiđkai patvirtintas ir net praplatintas.“

Điuolaikiniai tyrėjai lietuvių kilmę aprađinėja gana sudėtingai net populiariuose leidiniuose /6, 23, 33/, tačiau iđ jų iđplaukianti iđvada lyg ir aiđki: „tiesioginiai baltų protėviai rytinėje Baltijos jūros pakrantėje gyveno nuo mezolito laikotarpio pradpio.“ /33/. Jei tai tiesa, mūsų protėviai prie Baltijos krantų gyvena jau nuo viduriniojo akmens ampėius pradpio arba jau 9 000 metų, nors pagal V. Daugirdaitę-Sruogienę pėmonio liekanų (matyt, klajoklių pėvejų ar medpiofotų) randama jau „maįdaug prieš 20 000 ar 15 000 metų“ /7/.

Apie senas mezolito laikotarpio pėmaitijos teritorijoje buvusias gyvenvietes liudija ir konkretūs archeologiniai duomenys. A. Ivinskis rađo: „Ankstyviausi duomenys apie Varnių apylinkėse gyvenusius pėmones gauti nuo 1982 m. kaupiant medpioiagą ... Kasinėjimai parodė, jog Spigino salos kalnas – unikalus mezolito paminklas. Jame aptikti keturi palaidojimai, pagal analogijas ir radinius, artimi Lenkijos teritorijoje (iđ Janislavico) esanėiam mezolito kapui bei kai kuriems – iđ Latvijos Zveiniekų (Butrimas A., Eesnys G., 1987, p. 6–11). Radiokarboniniu būdu apskaiėiavus geriausiai iđlikusio Spigino 4 kapo datą, ... iđaiđkėjo, jog pėmogus ėia palaidotas 5 520 metais (± 60) pr. Kr. – seniausiai visame Rytų Pabaltijyje.“ /15/. Pagal Butrimą A. Varnių apylinkėse telkđanėio „vieno seniausio Pabaltijo ėpėrų“ Birpūlio pakrantėse pirmieji gyventojai „įsikūrė jau prieš 10 000 metų – t. y. senojo (paleolito) ir vidurinio (mezolito) akmens ampėių sandūroje“ /4/. Tie konkretūs archeologiniai tyrimų duomenys patvirtina galimas ankšėiau minėtų J. Basanavėiaus, J. Statkutės de Rosales ir Ė. Gedgaudo teorijų ar hipotezių apie garbingą labai seną lietuvių kiltį sásajas su điandieniniais duomenimis.

Dar norisi atkreipti dėmesį ĩ „Euratlį“ tinklalapio skelbiamus Europos istorinius pėmėlapius, kurie, beje, apima laikotarpį tik nuo 2 000 metų /10/. Pirmaisiais mūsų eros metais (Year 1) arėiausiai Baltijos jūros (Mare Subicum) dabartinėje Lenkijos teritorijoje parodyta pietinių germanų gentis Scirii, o ĩ pietryčius nuo jos – Veneti (iki 500 m. imtinai pavadinimai pėmėlapiuose rodomi lotynų kalba). Tarp 100 ir 400 metų (kas đimtmetą) maįdaug toje pat teritorijoje rodomi Venetai, o Sarmatai (Sarmatae) su dar điauriau nuo jų esanėiais

4 pav. Jūratės Statkutės de Rosales knygos „Senasis aisėių giminės metraštis“ viršelis

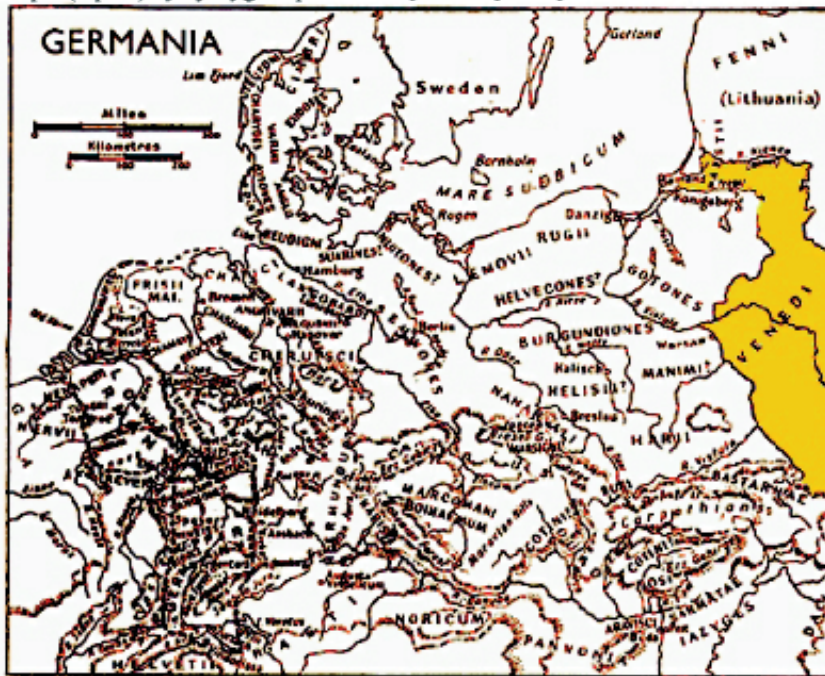

5 pav. Europos istorijos pėmėlapis 3000-aisiais mūsų eros metais /10/

Navarais (Navari) atsiranda điauriau Azovo ir Juodosios jūrų (5 pav.).

Nuo 500-ųjų metų prie Baltijos jūros atsiranda Aisėiai (Aesti), nuo 600-ųjų – ir Prūsai (Borussai), o Venetai tampa Vistula Veneti, nuo 700-ųjų metų parodyti ir Lenkai (Polons), nuo 800-ųjų – jau randame Kurčius (Curonians) ir, ryėiau nuo jų – Krivičius (Krivichi). Estai (Chuds) ir pėmaiėiai (Zhmuds) netoli Baltijos pradėdami rodyti nuo 900-ųjų, o Latviai (Latvians), Lietuviai (Lithuanians) ir Sđuviai (Suduvians) – nuo 1000-ųjų metų, nuo 1100-ųjų metų atsiranda dar ir Livonėieiai (Livonians) /10/.

Labiau gilliantis ĩ minėtus Venetus ar Venedus, dėmesį patraukia tai, kad pėmysis Romėnų istorikas Tacitas (Publius Cornelius Nukelta ĩ 6 p.)

6 pav. Vokietija pagal Romėno istoriką Tacitą /32/

7 pav. Barbarai ir Romos imperija 125 metais /13/

(Atkelta iš 5 p.)

Tacitus, 56–117 m.), savo veikale „Germania“ nenurodė aiškios ribos tarp Germano ir Venedo (Venedi, Wends, Veneti ar Eneti People – taip jis vadino tą didelę gentą), nes nebuvo tikras dėl jų etninio identiteto, bet pemiau pateiktas Vokietijos (Germania) žemėlapis (6 pav.) kalba lyg ir apie baltišką Venedo kilmę /32/.

Pateiktasis žemėlapis rodo, kad Venedo žemė apėmė beveik visą dabartinę Kaliningrado sritį, už Nemuno esančią šiandieninę Lietuvos dalį (Suduva) ir tęsėsi toli ir plačiai pietryčių kryptimi. Vienok, Tacitas netapatino Aisėius ar Lietuvius su Venedais, nes uždavė „AESTII“ regimę per visą Venedo Pamaro dalį, o uždavė „Lithuania“ yra daugiau Venedo. Beje, pagal ką tik paminėtą Lietuvos uždavę, šiais metais turėtume švęsti 1913-ąsias Lietuvos paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose metines (!), nes žinoma, kad aptariamasis Tacido veikalas buvo paskelbtas 98 m., t. y. pirmojo mūsų eros šimtmečio pabaigoje. Žinoma ir 1645 m. redaguota, atrodo, to paties žemėlapio versija. Ji daug kartų raiškėsnė, bet jau iš pirmo žvilgsnio pastebimas tendencingas redagavimas: jame „Venedi“ tik simboliškai pažymėti kamputyje tarp Nemuno ir Vyslos, ir „Lithuania“ ir „FENNI“ visai neliko, o dešiniame pakrautyje, t. y. rytinėje pusėje, atsirado uždavė „Sarmatiae Europaeae pars“. Vietoje „MARE SUBBICUM“ uždavė „SVEVICVM MARE, Tacito quod et AMALCHIVM Plinio.“ Tai lyg ir patvirtina aptikto teiginio, kad pats Tacidas nebuvo Vokietijoje, o juolab toliau į šiaurę ar į rytus nuo jos. Minimam veikalui jis panaudojęs Plinijaus (Gaius Plinius Secundus, 23–79 m.) ir kt. autorių raštus. Galima spėti, kad pateiktasis žemėlapis buvo parengtas Plinijaus, o tai reikėtų, kad pirmasis Lietuvos paminėjimas buvo dar gal kelētą dešimtmečių anksčiau.

Antrojo ėimtmeėio geografas Klaudijus Ptolomėjus (Claudius Ptolemaeus, ~90–~168 m.) ėemes tarp Reino (Rhine) ir Vislos (Vistula) vadino Germano ėemėmis, o ėemes ė rytus nuo Vislos – Sarmato (Sarmatae) ėemėmis. Moksliniame traktate „Geografija“ jis paminėjo baltø gentis Sėduvius (Sudinus) ir Galindus /21/.

Internetė /13/ radau ir kitā ėdomo ėemėlapā (7 pav.), kuriame Romos imperija ir Barbarai (taip bendru vardu vadinti visi kraėtai up Romos imperijos ribo) pavaizduoti 125-aisiais mėsø eros metais, t. y. beveik 30 metø vėliau, kaip Tacito ėemėlapyje. Jame Venedi aiėkiaiai parodyti plėėioje teritorijoje pagal Baltijos jūrā per visā ėiandieninā Lietuvā, Baltarusijā ir dalā ėiandieninės Latvijos bei Ukrainos.

Ėemėlapiuose upfikuotos situacijos lyg ir verėia suabejoti anksėiau apraėytomis J. Basanaviėiaus, Ė. Gedgaudo ir J. Statkutės de Rosales idėjomis apie labai senā Baltø, o kartu ir Lietuvio kiltā, o kita vertus, sukelia dar daugiau abejoniø dėl galimai buvusio sāmoningo istorijos klastoėio ar dėl ėiandien mums gal ir neėinomø gamtinio, gilio socialinio ar kitokio sukretimø upmaroėtin nugarazdintø svarbio istorinio ėinio. Suvokiant, kad paėinimui gilinti ribo nėra, svarbu ėsiklausyti ė naujai pasirodanėias ėinias, gretinti jas su anksėiau turėtais duomenimis, taip sieksnis po sieksnio plėėiant mėsø paėinimo ribas.

Susirėpinimā kelia ir ėiuolaikinio veikėjo noras ėgelti dabartiniams Lietuvos „vadukams“, remiantis abejotinu ar net akivaizėpiai neteisingu istorinio asmenybio vertinimu. Tokiais vadino Rimvydo Valatkos teiginius, neseniai paskelbtus dienraėtyje „Lietuvos rytas“, kur teigiama, kad „J. Basanaviėius tautā grėėo ė tokias tolimas nepolitines dausas, kad ten jei ir buvo galima kā nors pamatyti, tai tik vaidenantis, kaip lietuviai upgimsta iø ėimirusio trakø. Patriarcho neįaudino lietuviokumo pilnatvė dabartyje. Lietuva jam glėdėjo tik tolimoje praeityje. Didinga istorija, o ne civilizacijos raidā atitinkanti dabartis“ /34/. Manau, kad teiginys, kad „Patriarcho neįaudino lietuviokumo pilnatvė dabartyje“, vertintinas kaip ŗpūlus ėmeiptas. Jei taip galvojama, tai up kā „ėimintingasis“ Valatka J. Basanaviėio dar patriarchu vadina? Be to, tokiems veikėjams verta priminti, kad „Istorija yra gyvenimo mokykla. Mėsø gyvenamaisiais laikais, kada ėvykiai pasaulyje labai greitai vystosi, ypėe svarbu paėinti istorijā. Visa, kas vyksta dabar, yra glaudėiai susiję su praeitimi, tad negalime suprasti dabarties, neėinodami, kas buvo seniau. Taip pat, ėinant istorijā, galima kiek numatyti ateitā, iėvengti daug klaidø ...“ /7/.

PANAUDOTA LITERATūra:

1. Basanaviėius J., *Apie Trako prygø tautystę ir jø atsikėlimā Lietuvos: etnologijos tyrinėjimas*, Vilnius, 1921.
2. Basanaviėius J., *Levas lietuvio pasakose ir dainose*, Vilnius, 1919.
3. Basanaviėius J., *Rinktiniai Raėtai*, Vilnius, 1970.
4. Butrimas A., *Pavandenė. Apylinkio istorija. ėemaiėio praeitis. D. 1*, 1990 m. Varnio konferencijos medėiaga, Vilnius, 1990. p. 176–185.
5. Gedgaudas Ė., *Vikipedija, Laisvoji enciklopedija, Nuolatinė nuoroda*: http://lt.wikipedia.org/w/index.php?title=%C4%8Ceslovas_Gedgaudas&oldid=3319965
6. Ėesnys G., „Lietuvio kilmė: Antropologiniai duomenys“. *Lietuva Ėimos enciklopedija*, Kaunas, 2006, p. 35–38.
7. Daugirdaitė- Sruogienė V., *Lietuvos istorija*, Vilnius, 1990.
8. Daukantas S., *Būdas senovės lietuvio Kalnėno ir Ėemaiėio*, Kaunas, 1935.
9. Daukantas S., *Istorija Ėemaitioėka [I]*, Vilnius, 1995.
10. *Euratlas Historical Maps* <http://www.euratlas.net/history/europe/1/index.html>.
11. Gedgaudas Ė., *Mūsø praeities beieėkant*, Mechikas, 1972 ir Kaunas, 1994 (2-a laida).
12. Gedgaudas Ė., www.Lietuvos.net, vikingas©A.C./Aldas.
13. Gepids, *Wikipedia The Free Encyclopedia*, <http://www.en-Wikipedia.org/wiki/Gepids>
14. Gumuliauskas A., *Lietuva: nuo valstybės sukūrimo iki valstybės atkūrimo*, Vilnius. 1993, 256 p.
15. Ivinskis A., *Ikikrikėioniėkieji Varniai. Ikikrikėioniėkojo laikotarpio apėvalga*, <http://www.varniai-museum.lt>
16. „Jan Długosz“, *Wikipedia the free encyclopedia*.
17. Jankauskas B., „Ėemaitijos korta“ ar Lietuvos istorijos klastotės?, *Ėemaitija I (Samogitia* (lot. – *Ėemaitija*), 2010 Nr. 9, p. 26–33 p.
18. Jovaiėa E., „Indoeuropėieiai ir baltai“, *Lietuva iki Mindaugo*, Vilnius, 2003, p. 47–52.
19. Jurginis J., *Lietuvos epas: Didvyriai Karvedėiai Kunigaikėiai*, Kaunas, 1992.
20. Jurkiewicz J., „Albertas Vijūkas-Kojelaviėius – heruliokos lietuviø kilmės teorijos pradininkas“, *Lituanistica*, 2009, t. 55, Nr. 3–4 (79–80), p. 105–115.
21. „Klaudijus Ptolomėjus“, *Vikipedija Laisvoji enciklopedija* <http://www.lt.wikipedia.org/wiki/Klaudijus%C4%97jus>
22. Kojelaviėius-Vijūkas A., *Lietuvos istorija*, Vilnius, 1988 (Vertimas iø lotynø kalbos, iėleista Dancige 1650).
23. Kuėinskas V., „Lietuvio kilmė: Genetiniai upatumai“, *Lietuva Ėimos enciklopedija*, Kaunas, 2006, p. 38–41.
24. Maciūnas V., „Bohuo veikalas apie lietuvio kalbā“, *Archivum philologicum, Kn. 6*, 1937, p. 84–99.
25. Miknys R., „Basanaviėius Jonas“, *Lietuvos istorija Enciklopedinis ėinytas*, Vilnius, 2011, p. 168–169.
26. Mukienė D., „Seredėius, Belvederio dvaro sodyba. Seredėiaus piliakalnis“, *Ėemaiėio ėemė*, 2011. Nr. 4, p. 2–7 www.samogit.lt.
27. „Palemono dinastija“, *Vikipedija, Laisvoji enciklopedija*.
28. Patackas A., „Gotai ir baltai. Arba kodėl gotai nėra baltai ir kodėl pavojinga ieėkoti ten, kur nepametei“, *Naujasis ėidinyas – Aidai*, 2008, Nr. 1–2 (205–206), p. 38–41.
29. Peleckis M., „Falsifikacija“, *Literatūra ir menas*, 2009-06-12, Nr. 3241 http://www.culture.lt/imenas/?st_id=1496
30. Pichel Ch. L. T., *Ėemaitija*, Kaunas, 1991.
31. Statkutė de Rosales J. R., *Senasis aisėio giminės metraėtis*, Ėeslovo Gedgaudo labdaros fondas, Kaunas, 2009.
32. *The Venedi* <http://freepages.family.rootsweb.ancestry.com/~rgrosser/venedi.htm>
33. Vaicekauskas A., „Lietuvio kilmė: Archeologai apie rytinio baltø kilmę: Lietuvio gentys: Lietuvio genio susivienijimas“, *Lietuva Ėimos enciklopedija*, Kaunas, „Ėviesa“, 2006, p. 32–35.
34. Valatka R., „Nėnoro būti dabarty simboliai“, *Lietuvos rytas*, 2011-05-23.
35. Zinkeviėius Z., *Lietuvio tautos kilmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijø leidybos institutas, 2005.

Kaunas, 2001-05-30